

3. Нос Ю. Дмитро Донцов – представник національно-державницького напрямку в українській політико-правовій думці. *Молодий вчений*, № 10 (110) (2022), 30-33. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-7>

УДК 947.084.5 (477)

Н. Городиська, викл.; В. Попіль

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

ХОЛОДНОЯРСЬКА РЕСПУБЛІКА – ГЕРОЇЧНА СТОРІНКА БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

N. Horodyska; V. Popil

THE REPUBLIC OF KHOLODNOYAR - A HEROIC PAGE OF THE STRUGGLE OF THE UKRAINIAN PEOPLE

«І повіє огонь новий з Холодного Яру...»

Т. Шевченко

За роки свого існування українці боролися й продовжують боротись за незалежність України та право бути вільними. Історія Холодного Яру є потужним прикладом цього. Однак, про події, які відбувалися у цю революційну добу не так вже й багато людей знають, як до прикладу про ОУН чи УПА. Але неможливо говорити про інші організації не знаючи героїчної історії Холодноярської республіки та повстанців, що боролись за свободу та незалежність нашого народу у період тих буремних часів.

Вставши на шлях незалежності України, українське суспільство отримало можливість ознайомитися з результатами досліджень історії Української революції 1917-1921 рр. Насамперед з її славетною сторінкою – боротьбою українського народу з радянською владою за свої національні ідеї, свободи та права. Після Революції Гідності 2013-2014 рр. в Україні відбувся черговий сплеск національно-культурного піднесення, що підвищив інтерес населення до героїчного минулого українського народу, саме через це Холодноярська республіка знову опинилась у центрі уваги громадян України та науковців.

Історія Холодноярської організації (1919-1922 рр.) – це героїчний фрагмент боротьби за незалежність України (на той час УНР) в 1917 – 1920 - х рр. В історії України це був один із потужних повстанських центрів, створених місцевим селянством для захисту своїх життєвих інтересів та підтримки УНР на противагу іншим формам української державності тієї революційної доби, яка панувала у той час: монархічної (Гетьманат) та соціалістичної (УСРР). Вона вважалась своєрідним «островом свободи» на Правобережжі України, це явище є важливим і непересічним в українській історії [1].

Лютнева революція 1917 р., сприяла не лише посиленню патріотично налаштованих демократичних сил у Наддніпрянщині, а й відновленню ними української державності. Проте, невизнання російськими більшовиками незалежності України та їхнє прагнення отримати цілковитий контроль над усіма сферами життя українського народу призвело до довготривалого конфлікту на теренах України, активними учасниками якого стали й проукраїнські активісти Холодного Яру.

Зазначаючи про Холодний Яр, перше на що варто було б звернути увагу, так це на вагому роль даної місцевості у суспільно-політичному житті держав, до складу яких вона входила. А саме: козацької держави (1648-1781), Речі Посполитої (гайдамацький рух) та державних утворень у добу Української революції 1917-1921 рр. [2].

Холодноярська республіка вважалась невизнаним державним утворенням на території України (тоді ще УНР). У зв'язку з революцією, жителями села Мельники, на

прохання ігумені, щоб вберегти монастир від пограбування, було створено загін самооборони Мотронинського монастиря під керівництвом Олекси Чучупака. До складу загону входило 22 особи. Пізніше, в 1919 році, загін перетворився на полк, Василя Чучупака було обрано командиром полку, а його брата Петра Чучупака – начальником штабу. Полк увесь час поповнювався, його чисельність досягала 2000 бійців станом на початок 1919 року, цього ж року літом утворилась Холодноярська республіка, територія якої охоплювала понад 25 навколишніх сіл та мала близько 15-тисячну селянську повстанську армію, бійці якої називали себе козаками, гайдамаками, своїх командирів — отаманами (на згадку про минувшину), а формацію – полком гайдамаків Холодного Яру [3].

Саме вона кинула виклик радянській владі ще в ХХ столітті у роки громадянської війни. У Чигиринському районі поблизу с. Мельники в районі лісового урочища «Холодний Яр» (сучасна Черкаська область) в 1918 році православний Мотронинський монастир став осередком українського повстанського руху. Боротьба тривала проти німецьких окупантів та російських «білих» і «червоних «визволителів», які несли біду українському народові не менш ніж попередні.

Перші повстанські дії холодноярців відбулися навесні 1918 року проти німецького батальйону у Чигирині, що неодноразово грабував місцеве населення. Після поширення чуток про план пограбування німцями Мотронинського монастиря, повстанці вирішили обрати отамана, ним став – Олексій Чучупака, який влаштував засідку та розстріляв німецького коменданта разом із його загonom. Ця ситуація спричинила в подальшому жорстокі репресії проти жителів населених пунктів Холодного Яру, які припинились лише тоді, коли німецькі війська покидали територію України внаслідок капітуляції Німеччини у Першій світовій війні [1].

Ця подія, що трапилась у 1918 році сприяла поширенню національно-визвольного руху по всій Чигиринщині. І хоч другий прихід радянської влади в Україну пригасив бойовий запал холодноярців, та ненадовго. Навесні 1919 року знекровлені війська УНР відступали за Збруч, і лише ті, хто не встигли цього зробити, відійшли до Холодного Яру.

Останній обраний отаман був Василь Чучупака, сумлінно виконував свої обов'язки. Він стягнув усі сили до Холодного Яру, створив полк з яким провів повстання проти комуни та «Советської влади» за самостійність України [3].

Холодноярська організація дістала назву «республіка», до її складу ввійшли практично всі села сучасного Чигиринського та Кам'янського районів Черкаської області. У лавах холодноярців були представники різних регіонів України. Основне гасло повстанців було: «Воля України або смерть».

Влітку 1919 року, коли в Україні був створений білогвардійський окупаційний режим, по всій Україні вибухнув повстанський рух, який не оминув і Холодноярську республіку. У серпні того ж року, полк гайдамаків завдав болючих ударів по більшовицьким та білогвардійським військам.

Якщо говорити про 1919 – 1920 рр., то вони стали своєрідною «золотою добою» для Холодноярської республіки, яка перетворилась з військової організації у провідний центр українського руху опору.

Активні дії повстанців велися до 1922 року, хоча окремі нечисельні загони холодноярців існували ще до 1925 року. І як би радянська влада не намагалась зі своїми репресивними органами знищити повстанців та зламати їх дух, борці Холодного Яру зі своїми національно-демократичними поглядами та ідеями не піддалися цьому, і перемогти їх не вийшло. Останні борці стали взірцем та прикладом відваги, мужності та самопожертви. Прикладом цього може стати бій трьохсот повстанців під проводом

Чорноуса Івана («Чорний Ворон») – отамана Холодноярської республіки з 1922 року проти цілої дивізії червоноармійців [2].

Понад 70 років подвиг студентства замовчували та свідомо применшували його історичне значення, як, зрештою, і десятки інших. Так з української історії зникла ще одна чи найгероїчніша подія, якою може похвалитися не кожна нація. Навіть сьогодні чимало українців не знають про холодноярців, які були прикладом патріотизму, високої самоорганізації та мали беззаперечний авторитет у Наддніпрянській Україні. За бажання жити в незалежній державі чимало із них поплавилися власним життям.

Отже, Холодноярська республіка зробила вагомий внесок у відновлення незалежності України того часу та для майбутніх поколінь. Згодом, дивлячись на приклад відважних холодноярців утворювалися нові повстанські рухи та організації, які несли за собою націоналістичні ідеї та принципи. Саме завдяки таким хоробрим постатям у нашій історії, які не боялися віддати своє життя, потрапити під репресії радянської влади, Україна не припинила своє існування та право на свободу і незалежність.

Прапор холодноярівських повстанців майорів на Євромайдані в Києві як свідчення незламності та свободолюбивості українського народу, сьогодні він майорить в руках наших воїнів під час російсько-української війни, додаючи сили духу славних предків. Холодний Яр і досі залишається для ворогів України непохитним та неблаганним ворогом. В умовах новітньої російсько-української війни використання українськими збройними силами їхніх гасел та символіки доводить, що історія повстанської боротьби Холодноярської організації залишається яскравим прикладом визвольної боротьби.

Література

1. Вовк О. Українська історіографія Холодноярської повстанської організації (кінець 1910-х – початок 1920-х рр.). URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1133/1/Ukrainska%20istoriohrafia%20kholodnoiarско.pdf>
2. Коваль Р. Холодний Яр: історія, яку треба знати, аби перемогти в сьогоднішній війні. URL: <https://iprosvita.com/kholodnyj-iar-istoriia-iaku-treba-znaty-aby-peremohty-v-sohodnishnij-vijni/>
3. Шевелева М. Василь Чучупак – славетний отаман Холодного Яру. URL: <https://uain.press/blogs/vasyl-chuchupak-slavetnyj-otaman-holodnogo-yaru-1194649>

УДК 94(477.8)"1945/54":329.614

Н. Городиська, викл.; А. Тиравська

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола, Україна

ВОЄННИЙ АНДЕГРАУНД АБО ЯК БУДУВАЛИ КРИЇВКИ

N. Horodyska; A. Tyravska

MILITARY UNDERGROUND OR HOW SHELTERS WERE BUILT

У боротьбі за самостійну Соборну Державу українці завжди спиралися насамперед на свої власні сили. Особливо це проявилось під час національно-визвольної боротьби 40-50 рр. Цей період став героїчною епохою українського народу. Саме тоді українці прийняли ідею ОУН-УПА. І саме у 1942 р. Організацією Українських Націоналістів була створена Українська Повстанська Армія. Одним із феноменів боротьби українських повстанців за власну державу були так звані «зимівники» або, як казали самі повстанці, «бункри» чи «криївки».